

MÜLKİYET - VERİMLİLİK İLİŞKİSİ: UYGULAMALI (AMPİRİK) ÇALIŞMALAR

Yahya Can DURA*

ÖZET

Mülkiyet-verimlilik ilişkisi ekonomi literatüründe göze çarpan önemli tartışma konularından birisidir. Konuyla ilgili birçok teori ortaya atılmıştır. Bunlardan bazıları; mülkiyet hakları, kamu tercihi ve x-etkinlik teorisi'dir. Bu teorilerin ve bu kapsamda mülkiyet yapısının organizasyonların performansını (verimlilik-etkinlik, kârlılık) belirleyen önemli bir belirleyici olduğu iddialarının sınanmasına yönelik bir çok ampirik çalışma da yapılmıştır. Genel olarak bakıldığında bu çalışmaların mülkiyet ile işletme performansı arasında mutlak bir ilişki olduğu yönünde sonuçlara ulaşamadığını ifade edebiliriz.

Anahtar Kavramlar: KİT'ler, mülkiyet, mülkiyet hakları teorisi, verimlilik, etkinlik, özelleştirme.

GİRİŞ

Mülkiyet – verimlilik ilişkisi konusu Adam SMITH'le birlikte başlamış ve ekonomi literatüründe önemli tartışma konularından biri olmuştur. Ampirik boyutta olmasa da geçmişte kamu ve özel mülkiyet arasında etkinlik açısından karşılaştırmalar yapılmaya çalışılmıştır. İlerleyen zaman içinde ise, özellikle 1970'li ve 80'li yıllarda, kademeli bir şekilde özel mülkiyet ile kamu mülkiyetinin verimliliğini ölçme ve karşılaştırma noktasında yapılan çalışmaların literatüre girdiği görülmüştür

Mülkiyet – verimlilik (etkinlik) ilişkisi ile ilgili olarak yapılan teorik açıklamaların doğruluğunu sınanan ampirik çalışmalar, izledikleri metot, sınıadıkları performans ölçütleri ve ulaştıkları sonuçlar bakımından birbirlerinden farklılaşabilmektedir. Çalışmamızın ana gayesi mülkiyet yapısının işletme verimliliği (etkinliği) üzerinde etkisi olup olmadığını sınanan ampirik çalışmaları incelemektir. Bunu yaparken ilk olarak mülkiyet yapısının işletme verimliliği üzerindeki etkilerini inceleyen teorik açıklamalara genel hatlarıyla yer verilecektir. Teorik açıklamaları müteakip asıl konumuz olan mülkiyet-verimlilik ilişkisini sınamaya dönük uygulamalı çalışmalara geçeceğiz. Bu kapsamda mülkiyet-

* İl Planlama Uzman Yrd., İç İşleri Bakanlığı.

verimlilik (etkinlik) ilişkisini sınavan uygulamalı çalışmalarda izlenen metotları, yapılan çalışmalarda ortaya çıkan güvenilirlik problemlerini ve performans ölçütlerini belirterek, günümüze kadar yapılmış olan önemli bir takım ampirik çalışmaları, ulaştıkları sonuçlara göre sınıflandırarak toplu bir şekilde yorumlamaya çalışacağız. Türk imalat sanayi üzerine gerçekleştirilen çalışmalar da ayrıca Türkiye örneği olarak inceleme konusu yapılacaktır.

I. MÜLKİYET – VERİMLİLİK İLİŞKİSİ: TEORİK YAKLAŞIMLARA GENEL BAKIŞ

Mülkiyet yapısının, organizasyonların performansını belirleyen önemli bir faktör olduğunu savunan, mülkiyet – verimlilik ilişkisinin boyutlarını analize odaklanmış teorilerin başlıcaları “mülkiyet hakları teorisi”, “kamu tercihi teorisi” ve “x – etkinlik teorisi”dir. Bu teoriler genel olarak kamu sektöründe var olduğu iddia edilen etkinsizlikleri açıklamaya çalışmaktadır (Bartel and Schneider, 1991:17-18).

Bu teorilerden en önemlisi olan “mülkiyet hakları teorisi”nin temelde savunduğu görüşler, Adam SMITH’in ünlü eseri “*Ulusların Zenginliği*” adlı çalışmada yer almaktadır. S. Steve HANKE’nin belirtmiş olduğu üzere A. SMITH, adı geçen eserinde kamunun verimliliğinin özel sektöre göre düşük olduğunu, bu nedenle kamu işletmelerinin özelleştirilmeleri gerektiğini vurgulamıştır ve bu yapılsa israfın önlenebileceğini belirtmiştir (Hanke, 1990:5-6). SMITH’in şu ifadesi onun kamu mülküne bakış açısını en iyi şekilde yansıtmaktadır: “Avrupa’nın her büyük monarşisinde Kraliyet arazilerinin satışı, arazilerin Kraliyet mülkünde bulunduğu durumdan her zaman daha fazla hâsılat getirecektir. Bu kraliyet arazileri özel mülkiyete geçmiş olsaydı, birkaç yıl içinde daha iyi gelişecek ve daha iyi ürün verecekti” (Begg vd., 2000:292). Yazar bu ifadeleri ile hem özelleştirmeyi hem de özel mülkiyetin kamu mülkiyetinden daha etkin olduğunu savunmaktadır.

A. SMITH’e göre kamu (hükümdar) ile özel sektör (tacir) arasında çok büyük farklılıklar vardır. Yazarın savunduğu görüş; insanların kendi servetlerine kıyasla, diğer insanların zenginliklerini çok daha müsrifçe kullanmakta olduğudur. Bu yargı ise doğrudan kamunun etkinsizliği sonucunu doğurmaktadır. Kamu çalışanlarının ticari gelirlerden doğrudan bir çıkarı olmamasını da bu etkinsizliğin bir nedeni olarak göstermiştir (Hanke, 1990:4). Özetle, A. SMITH’in görüşleri, mülkiyet hakları teorisinin ana yaklaşımlarının ilk temellerini oluşturmuştur.

Alchian (1977) ve Demsetz (1967) tarafından geliştirilen “*mülkiyet hakları teorisi*”; mülkiyet – verimlilik ilişkisinin ya da daha genel bir tanımlamayla mülkiyet – işletme performansı ilişkisinin varlığını ortaya koymaya çalışan önemli ve öncü bir teori olarak değerlendirilebilir.

Modern mülkiyet hakları ekolünü kuran bu iktisatçılar ekonominin etkin bir biçimde işlemesi konusunda özel mülkiyet haklarının rolünü ortaya koymuşlar

ve özel mülkiyet hakları sisteminin sınırlarını belirlemeye çalışmışlardır (Gerald and O'driscoll, 2004:61).

Mülkiyet hakları teorisi, kamu ve özel organizasyonlardaki performans farklılaşmasını, bunlardaki mülkiyet tiplerinin başka başka özellikler taşımasına bağlamaktadır. Bunlar; amaçlardaki farklılıklar, ödül-maliyet sistemindeki farklılıklar, mülkiyetin devredilebilme durumu, yönetim – mülkiyet ilişkisinin kamusal ve özel organizasyonlarda farklı düzeylerde olması ve bütün bunlarla ilişkili olarak ortaya çıkan diğer tür farklılıklardır.

Mülkiyet hakları teorisine göre esas problem hangi mülkiyet tipi itibariyle kaynakların daha çok verimli kullanılacağıdır. Mülkiyet hakları teorisyenlerinin kamu ve özel mülkiyetin karakteristik özelliklerinden yola çıkarak yaptıkları açıklamalarda, özel mülkiyetin daha etkin olduğu sonucuna ulaştıklarını söyleyebiliriz.

Mülkiyet hakları teorisi çerçevesinde ortaya atılan iddiaların altında yatan yargı şudur: Her durumda ve şartta birey doğru karar verir, iktisadi ve rasyonel hareket eder. Peki gerçek yaşamda bu hep böyle mi oluyor? Bu soruya verilecek yanıt bütün bu iddiaların temelini ya sağlamlaştıracak ya da sarsacaktır.

Mülkiyet – ekonomik performans ilişkisi ile ilgili bir diğer önemli yaklaşım “*kamu tercihi teorisi*”dir. Teori; mülkiyet hakları teorisini de kapsayan ve katkılarıyla bu teoriden daha geniş açıklamalar getiren bir yaklaşımdır. Kamu tercihi teorisi, kamu ekonomisinde karar alma süreçleri ve siyasal aktörlerin davranış eğilimleri üzerine odaklanmıştır.

Teoriye göre kamudaki etkinsizlikler kamu ekonomisinin işleyiş süreci ile ilgilidir. Politik karar alma sürecinin taraflarının ve özellikle bürokratların davranış kalıplarının, kamu ekonomisinin etkin işlemesi ve kamu çıkarının sağlanması noktasında olumsuz bir durum yarattığı düşünülmektedir.

Mülkiyet – ekonomik performans ilişkisini piyasa yapılarından hareketle açıklamaya çalışan teori ise “*x – etkinlik teorisi*”dir. Bu teori Harvey LEIBENSTEIN (1996) tarafından geliştirilmiştir. Teoriye göre rekabetçi piyasalar, monopolist özellikler taşıyan piyasalara kıyasla çok daha etkin işlemektedir. Rekabetçi piyasalarda kaynakların kullanımı hususunda daha dikkatli davranılması ve maliyetlerin minimize edilmesinin zorunluluğu, bu piyasaların daha etkin bir şekilde çalışması sonucunu doğurmaktadır. Tekel piyasalarında ise maliyetleri minimize etme gibi bir kaygı yoktur. Bu nedenle monopolcü piyasalarda etkinsizliğin hâkim olduğu düşünülmektedir (Aktan ve Özkıvrak, 1999:17).

II. UYGULAMALI ÇALIŞMALARDA İZLENEN METOT

İktisat literatüründe mülkiyet – verimlilik (etkinlik) ilişkisini ortaya koyan ampirik çalışmalarda farklı yollar izlendiği görülmektedir. Kimi çalışmalarda benzer alanlarda faaliyet gösteren kamu ve özel işletmelerin etkinlik (ve verimlilik)

açısından karşılaştırması yapılmaktadır. Vining ve Boardman'ın çalışmalarını buna örnek olarak gösterebiliriz. Boardman and Vining (1989) çalışmasında mülkiyet hakları teorisini test etmekte ve bu doğrultuda 500 büyük firma kapsamına giren kamu, özel ve karma işletmelerin performans karşılaştırmasını yapmaktadırlar. Bununla birlikte Reeves ve Ryan (1998) ile Dewenter ve Malatesta (2001)'nin çalışmalarında da benzer alanlarda faaliyet gösteren kamu firmaları ile özel firmalar arasında bir performans kıyaslaması yapılmaktadır. Yine Osman Zaim ve Fatma Taşkın'ın Türk imalat sanayisinin farklı alt kollarında kamu – özel firmaların performans karşılaştırmasını yaptıkları (Zaim and Taşkın, 1997) ve Li ve Simerly'nin organizasyonların performansı üzerinde alternatif mülkiyet yapısının önemini ortaya koyan çalışmalarını da bu kapsamda değerlendirebiliriz (Li and Simerly, 1998)

Son yıllarda yapılan ampirik çalışmaların önemlice bir bölümü özel mülkiyetle kamu mülkiyetinin performansını kıyaslamaktadır. Bu çalışmalar yapılırken izlenen bir diğer metot ta özelleştirme öncesi ve sonrasında üretim düzeyi, istihdam, yatırımlar ve verimlilik noktalarında yapılan karşılaştırmalardır. Bu metodu kullanan bazı yazarlar ise şunlardır: Megginson vd. (2001), Boubakri ve Cosset (1998), D'souza ve Megginson (1999), D'souza vd.(2002) ve Harper (2002).

Yukarıda bahsi geçen, ampirik çalışmalarda izlenen iki tip yolun dışında sadece kamu işletmeleri ile onlardaki etkinsizlik üzerine odaklanmış çalışmalar da yapılmıştır. Ann P. Bartel ve Ann E. Harrison (1999)'un ortak kaleme aldıkları ve Endonezya imalat sanayinde kamu işletmelerinde etkinsizliklerin kaynağını ortaya koyan çalışmasını buna örnek olarak gösterebiliriz.

III. UYGULAMALI ÇALIŞMALARA İLİŞKİN GÜVENİLİRLİK SORUNLARI

Kamu işletmeleri ile özel işletmelerin performans bağlamında karşılaştırılması bakımından ortaya çıkan bir takım sorunlar vardır. Bu sorunlar aşağıda maddeler hâlinde belirtilmiştir.

- Doğru bir karşılaştırma yapmaya yeterli ve güvenilebilir veri setinin yokluğu önemli bir sorundur. Yine özelleştirme öncesi ve sonrası işletme performansı kıyaslaması yapılırken, hatalı veri seçiminin yanlış sonuçlara ulaşılmasına neden olduğu da belirtilmektedir (Turhan, 2005:57).
- Kamu işletmeleri ile özel işletmeleri karşılaştırmak için seçilmesi gereken örnek işletmeleri tespitinde bir takım zorluklar söz konusudur. Benzer ölçekte, benzer özellikler gösteren ve aynı alanda faaliyet gösteren işletmelerin bulunmasında zorluklar yaşanmaktadır. Kamu işletmelerinin de daha çok tekel konumunda olmaları bu zorluğu doğuran önemli nedenler arasında gösterilebilir (Turhan, 2005:57).

- Kamu ve özel işletmelerin performansları kıyaslanırken bu işletmelerin farklı amaç fonksiyonları içinde faaliyet gösterdikleri gerçeği göz ardı edilebilmektedir.
- Yapılan ampirik çalışmaların büyük bir kısmı aynı ya da benzer amaçlara sahip olmayan firmaların karşılaştırmasına dayanmaktadır. Bu ise yapılan çalışmalar için önemli ölçüde bir sınırlama getirmektedir (Bozec, 2002:383–385)
- Kamu işletmeleri için özelleştirme öncesinde ve sonrasında yapılan performans kıyaslamalarında bir takım unsurlar dikkate alınmayabilmektedir: Özelleştirme öncesi döneme ilişkin olarak hesaplanan performans ölçütlerinin “özelleştirme kapsamına alınma” durumunun yarattığı olumsuz ortamın koşullarından soyutlanması yapılmamaktadır. Oysa, özelleştirme kapsamına alınan ve uzun yıllar özelleştirme süreci içinde büyük ihmellere uğrayan kamu işletmelerinde yatırım yapılmamakta, teknoloji yenilenmemekte ve çalışanlar motivasyon sorunlarıyla yüz yüze kalmaktadır. Bu kapsamda bakıldığında özelleştirme öncesi dönemin tespiti yapılırken kamu işletmelerinin özelleştirme kapsamına girmeden önceki dönemlerinin dikkate alınması daha doğru olacaktır.

IV. PERFORMANS ÖLÇÜTLERİ

Yapılan ampirik çalışmalarda kamu işletmeleri ile özel işletmelerin performans kıyaslaması kârlılık ve etkinlik ölçütleri ortaya konularak yapılmaktadır. Kârlılık kriteri olarak “mali varlık getirisi”, “faaliyet kârı rasyosu” “satış kazancı” (ROS) ve “yatırım getirisi” (ROI) gibi kriterler hesaplanmaktadır. Genel anlamda etkinlik ölçütü olarak toplam teknik etkinlik, salt teknik etkinlik ve ölçek etkinliği hesaplanmaktadır. Verimlilik ölçütü olarak ise “toplam faktör verimliliği” (TFP) gelişimi ile emek ve sermaye verimliliği ortaya konulmaktadır.

V. MÜLKİYET–VERİMLİLİK (ETKİNLİK) İLİŞKİSİNİ ORTAYA KOYAN ÖNEMLİ UYGULAMALI (AMPİRİK) ÇALIŞMALAR

Önceki bölümlerde de belirtildiği üzere mülkiyet – verimlilik (etkinlik) ilişkisini inceleyen ampirik çalışmalar daha çok ya kamu işletmelerinin özelleştirme öncesi dönem performansı ile mülkiyet devri gerçekleştirildikten

sonraki performans sonuçlarını karşılaştırmakta ya da aynı alanda faaliyet gösteren kamu işletmeleri ile özel işletmelerin performans kıyaslamalarını yapmaktadır. Bu kapsamda kamu ve özel sektör arasında etkinlik kıyaslamalarının yapıldığı önemli bazı ampirik çalışmaların sonuçları ve kapsamı, çeşitli kaynaklardan derlenerek Tablo 1’de ayrıntılı şekilde sunulmuştur. Tablo 1’de 59 farklı çalışma; veri seti, sektörü ve deneye dayalı bulgu ve sonuçları verilmek suretiyle ayrı ayrı yer almaktadır. Tablo 1 üç farklı alt tablodan oluşmaktadır: Tablo 1.a.’da özel sektörün verimli (etkin) olduğu sonucuna ulaşan çalışmalar, Tablo 1 b.’de kamu sektörünün verimli (etkin) olduğu sonucuna ulaşan çalışmalar ve Tablo 1 c.’de de kamu ve özel sektör arasında fark olmadığı veya sonuçların belirsiz olduğu yönünde bulgulara ulaşan çalışmalar sunulmaktadır.

Tablo 1: Mülkiyet–Etkinlik (Verimlilik) İlişkisi Üzerine Yapılan Ampirik Çalışmalar

a. Özel Sektörün Verimli Olduğu Sonucuna Ulaşan Ampirik Çalışmalar

Araştırma Adı	Veri Seti	Sektörü	Ampirik Bulgular-Sonuçlar
Galal vd. (1994)	4 farklı ülke, 12 özelleştirilmiş firma		Özelleştirilen 11 firmada çalışanların durumlarında kötüleşme olmaz. Özelleştirme toplumsal refaha katkı sağlar.
Megginson, Nash ve Randenborgh (1994)	18 farklı ülke, 32 sektör ve 61 özelleştirilmiş firma. 1961-1990 dönemi.		Özelleştirme öncesindeki 3 yıl ile sonrasındaki 3 yıllık dönemler itibariyle bir karşılaştırma yapılmış ve özelleştirme sonrasındaki dönemde kârlılık, faaliyet etkinliği, üretim, yatırımlar, iş gücü ve verimlilik artışı olduğu tespit edilmiştir.
Ramamurti (1997)	Tek ülke (Arjantin), tek sektör	Demiryolu (Ferrocarilla Argentinos)	Özelleştirme sonrasında emek verimliliği %370 artmış fakat bu artışa karşılık çalışan sayısında da düşüş (%78,7) yaşanmıştır. İstihdam miktarı 92,000’den 19,682’ye gerilemiştir.
Baubakri ve Cosset (1998)	21 gelişmekte olan ülke, 32 farklı sektör ve 79 firma. 1980–1992 dönemi.		Kârlılık, faaliyet etkinliği, üretim düzeyi, istihdam ve sermaye yatırımları özelleştirme sonrasında artış göstermiştir.
D’Souza (1998)	17 ulusal telekomünikasyon firmasının, 1981–94 döneminde özelleştirme öncesi – sonrası performans durumu.	Telekomünikasyon	Kârlılık, üretim ve faaliyet etkinliği artar. İstihdam düşer.

D'Souza, Megginson ve Nash (2000)	29 ülke (ülkelerin büyük bir kısmı gelişmiş ülkelerden oluşuyor), 28 ayrı sektörden 118 firmanın özelleştirme sonrasındaki finansal ve faaliyet performansı analizi. Dönemlendirme; 1961 – 1995		Özelleştirme sonrasında firmaların kârlılık, üretim, etkinlik ve verimlilik düzeyleri artar. Performanstaki artış istihdam düzeyinde bir düşme olmaksızın gerçekleşmiştir.
D'Souza ve Megginson (1999)	13 sanayileşmemiş ve 15 sanayileşmiş olmak üzere toplam 28 ülke, 85 firma, 1990–1996 dönemi.		Özelleştirme sonrasında kârlılık, çıktı düzeyi, verimlilik artar, istihdam ise büyük boyutlu olmasa da düşer.
Frydman vd. (1999)	3 eski sosyalist ülkeden (Çek Cumh., Macaristan, Polonya) 128 özelleştirilmiş firma		Verimlilik artar
La Porta ve Lopez-de Silanes (1999)	Meksika, 26 sektör, 218 firma		Özelleştirme sonrasında firmaların performansı artar: Üretim %54,3, kârlılık %40 ve verimlilik %20 artar. Çalışan sayısı ise düşer.
Dwenter ve Malatesta (2000)	Farklı ülkeler, 63 özelleştirilmiş firma		Kârlılık artar, çalışan sayısı düşer
Claessens, Djankov ve Pohl (1997)	706 Çek firmasının özelleştirme sonrası performans gelişimi (1992-95)		Özelleştirilmiş firmaların başarılı sonuçlar verdiği görülmüştür.
Shepherd (1966)		Elektrik sektörü	Özel şirket daha etkin
Moore (1970)	ABD; 27 belediye, 49 özel firma	Elektrik sektörü	Özel şirket daha etkin
Peltzman (1971)		Elektrik sektörü	Özel şirket daha etkin
Tilton (1973)		Elektrik sektörü	Özel şirket daha etkin
De Alessi (1974)		Elektrik sektörü	Özel şirket daha etkin
De Alessi (1977)		Elektrik sektörü	Özel şirket daha etkin
Kitchen (1976)	Kanada, 48 şehir/belediyeye karşı ihale ile hizmeti üstlenen özel firmalar	Çöp toplama hizmetleri	Özel şirket daha etkin
Savas (1977)		Çöp toplama hizmetleri	Özel şirket daha etkin
Pommerehne ve Frey (1977)	102 İsviçre belediyesi/kamu firmalarına karşı özel firmalar	Çöp toplama hizmetleri	Özel şirket daha etkin
Stevens (1978)		Çöp toplama hizmetleri	Özel şirket daha etkin

Edwards ve Stevens (1978)	ABD'deki çok sayıda şehir/belediyeye karşı tekel imtiyazına sahip olan ve olmayan özel firmalar	Çöp toplama hizmetleri	Özel şirket daha etkin
Hausman (1976)		Su	Özel şirket daha etkin
Morgan (1977)	ABD, 143 firma / belediye ile özel firmalar	Su	Özel şirket daha etkin
Crain ve Zordkoohi (1978, 1980)	ABD'deki 112 firma / belediyeye karşı özel üreticiler.	Su	Özel şirket daha etkin
Davies (1971, 1977)	Avustralya, tek özel havayolu ile tek kamu havayolu	Havayolları	Özel şirket daha etkin
Zaim ve Taşkın (1997)	Türkiye, 1974-1991 döneminde imalat sanayinde 28 alt sektörde kamu – özel verimlilik karşılaştırması.	İmalat sanayii	İmalat sanayinde 1974-1991 dönemi içinde kamu sektörünün performansı özel sektöre göre daha düşüktür.
Ökten ve Arin (2003)	Türkiye, 1989–1998 döneminde özelleştirilen 23 çimento firmasının performans gelişimi ortaya konuluyor.	Çimento Sanayii	Özelleştirme sonrası birim başına maliyetler ve fiyatlar düşer, emek verimliliği ve üretim düzeyi artar.
Andres (2004)	Latin Amerika ülkeleri, temel kamu hizmetleri sunan 181 kamu firmasının mülkiyet devri sonrası performans gelişimi ortaya konuluyor.	Temel kamu hizmetleri (elektrik, telekomünikasyon ve su)	Mülkiyet devri sonrası emek verimliliği, etkinlik ve ürün-hizmet kalitesinin arttığı yönünde bulgular elde edilmiştir.

Tablo 1 kapsamında inceleme konusu yapılan ampirik çalışmalara ilişkin şu bulgulara ulaşılmıştır:

- Seçilen veri setlerinin genellikle geniş tutulduğu görülmektedir. Farklı ülkeler, farklı sektörler ve birçok firma, geniş bir zaman dönemi içinde araştırma konusu yapılmıştır. Seçilen ülkelerin ise önemli bir kısmının gelişmiş ülkeleri kapsadığı ve bunun da bir eleştiri konusu olabileceğini belirtebiliriz. Ha – Joon Chang ve Ilene Grabel ise KİT'lerle özel işletmeleri performans yönünden karşılaştıran ampirik çalışmaları şu ifadelerle eleştirmektedir: “*Bu çalışmalar, KİT'lerinin performansı düşük olan ülkeler üzerinde yoğunlaşma eğilimindedir. Örnek ülke seçiminde böyle bir yöntem, KİT'lerin performansını tüm yönleriyle göstermekte yetersiz kalmaktadır*” (Chang ve Grabel, 2005:121).
- Ele alınan çalışmaların bir kısmı özelleştirmenin işletmelerin performansı üzerindeki etkilerini yakalamaya yönelik iken diğer bir kısmı da benzer alanda faaliyet gösteren kamu ve özel işletmelerin performanslarını karşılaştırmaktadır.

Tablo 1: Mülkiyet–Etkinlik (Verimlilik) İlişkisi Üzerine Yapılan Ampirik Çalışmalar (Devam)

b. Kamu Sektörünün Verimli Olduğu Sonucuna Ulaşan Ampirik Çalışmalar

Araştırma Adı	Veri Seti	Sektörü	Ampirik Bulgular-Sonuçlar
Harper (2001)	Çek Cumh., 178 firma, özelleştirme öncesi ve sonrası performans karşılaştırması.		Özelleştirme sonrası kârlılık, verimlilik ve çalışan sayısı birlikte azalır.
Martin ve Parker (1995)	11 İngiliz firmasının özelleştirme sonrası performans gelişimi		Karma sonuçlar bulunmuştur. Firmaların yarısından azında özelleştirme sonrasında performans gelişimi gözlenmiştir.
Meyer (1975)	ABD, 60–90 arasında elektrik kuruluşu	Elektrik	Kamu şirketi daha verimli
Neuberg (1977)		Elektrik	Kamu şirketi daha verimli
Pescatrice ve Trapani (1980)		Elektrik	Kamu şirketi daha verimli
Pier vd. (1974)	Montana, 26 şehir/belediyeye karşı özel firmalar	Çöp toplama hizmetleri	Kamu şirketi daha etkin
Mann ve Mikesell (1971)	ABD'deki firmalar/belediye ile özel üreticiler	Su	Kamu şirketi daha etkin
Bruggink (1982)		Su	Kamu şirketi daha etkin
Zaim ve Çakmak (1992)	Türkiye, çimento sanayisi'nde özelleştirme öncesi kamu işletmeleri ile özel işletmelerin etkinlik karşılaştırması, 13 özel, 19 kamu ve 5 karma işletme.	Çimento	Mülkiyet şekli ile firma etkinliği arasında bir ilişki olmadığı sonucuna varılmıştır.
Sarkar, Sarkar ve Bhaumik (1998)	Hindistan bankacılık sektörü, 1993–1994, kamu, özel ve yabancı bankaların kârlılık ve etkinlik olarak karşılaştırılması.	Bankacılık	Kamu ve özel bankalar arasında mülkiyet etkisinin zayıf olduğu görülmüştür. Özel bankaların etkinlik açısından kamu bankalarından farklı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bozec, Breton ve Côté (2002)	Kanada, 1976–1996, 500 büyük firma içinden seçilmiş 20 kamu işletmesinin özel işletmelerle karşılaştırılması.	500 büyük firma	ROA ve ROS göstergelerine göre KİT'ler kâr maksimizasyon performansı açısından özel işletmelerden daha iyi durumda. “Varlık dönüşümü oranı” açısından ise iki mülkiyet türü itibariyle önemli bir fark yoktur. Genel olarak bakıldığında çalışmanın sonuçları mülkiyet hakları argümanına meydan okur niteliktedir.
Kruger ve Tuncer (1982)	Türk imalat sanayiinde 1963–76 dönemi içinde kamu-özel toplam faktör verimliliği değişim hızları sektörler itibariyle ortaya konulmuştur.	İmalat sanayii	Kamu firmalarının toplam faktör verimlilik artış hızlarının özel firmalardan yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

- Özelleştirmelerin işletmelerin performansı üzerindeki etkilerini yakalamaya yönelik olarak yapılan çalışmalarda daha çok kamu işletmelerinin mülkiyet devri gerçekleşmeden önceki dönem performansı ile devir sonrası performansı karşılaştırılmakta ve buradan hareketle mülkiyet – etkinlik (verimlilik) ilişkisi ortaya konulmaya çalışılmaktadır.
- Çalışmalarda genel olarak kârlılık, üretim düzeyi, istihdam, faaliyet etkinliği ve verimlilik gibi kriterler üzerinden kıyaslama yapılmaktadır.
- Tablo 1 kapsamındaki ampirik çalışmaların daha çok ulaştırma (demiryolu taşımacılığı ve havayolları), temel kamu hizmetleri (çöp toplama, elektrik, su) ve imalat sanayi üzerine odaklandığını söyleyebiliriz.

Tablo 1: Mülkiyet–Etkinlik (Verimlilik) İlişkisi Üzerine Yapılan Ampirik Çalışmalar (Devam)

c. Kamu ve Özel Sektör Arasında Verimlilik – Etkinlik Açısından Bir Fark Olmadığı veya Sonuçların Belirsiz Olduğu Yönünde Bulgulara Ulaşan Ampirik Çalışmalar

Araştırma Adı	Veri Seti	Sektörü	Ampirik Bulgular-Sonuçlar
Mann (1970)		Elektrik	Fark yok veya sonuçlar belirsiz
Yunker (1975)		Elektrik	Fark yok veya sonuçlar belirsiz
Spann (1977)	ABD, dört büyük şehir/kamu ile özel firmalar	Elektrik	Fark yok veya sonuçlar belirsiz
Fare vd. (1985)		Elektrik	Fark yok veya sonuçlar belirsiz
Dilorenzo ve Rabinson (1982)		Elektrik	Fark yok veya sonuçlar belirsiz
Atkinson ve Halvorsen (1986)		Elektrik	Fark yok veya sonuçlar belirsiz
Hirsch (1965)	Missouri st louis – country alanındaki 24 şehir ve belediye/kamu firmaları ile özel firmalar	Çöp toplama hizmetleri	Fark yok veya sonuçlar belirsiz
Kemper ve Quigley (1976)	Connecticut, 101 şehir/özel sözleşmesine karşı imtiyaz verilmeyen özel firmalar ve belediye firmaları	Çöp toplama hizmetleri	Fark yok veya sonuçlar belirsiz
Collins ve Downes (1977)		Çöp toplama hizmetleri	Fark yok veya sonuçlar belirsiz
Lindsay (1984)		Su	Fark yok veya sonuçlar belirsiz
Feigenbaum ve Teeple (1983)		Su	Fark yok veya sonuçlar belirsiz
Forsyth ve Hocking (1980)		Havayolları	Fark yok veya sonuçlar belirsiz
Morrison (1981)		Havayolları	Fark yok veya sonuçlar belirsiz
Jordan (1982)		Havayolları	Fark yok veya sonuçlar belirsiz

Caves ve Christensen (1980)	Kanada ulusal demiryolları ile Kanada Pasifik (özel) Demiryolları	Demiryolları	Fark yok veya sonuçlar belirsiz
Caves vd. (1982)		Demiryolları	Fark yok veya sonuçlar belirsiz.
Harper (2002)	Çek Cumhuriyeti, 453 firma, özelleştirme sonrası performans gelişimi.		Kârlılıkla ilgili sonuçlar çok net değil. İstihdam azalmış, net gelir etkinliği artmış ve çıktı azalmıştır.
Claessens ve Djankov (2002)	7 eski sosyalist ülke, 6000 firma		Özelleştirme firma performansına pozitif etki yapmıştır ancak etkinin büyüklüğü özelleştirme sonrasındaki süre ile önemli miktarda ilintilidir.

Kaynaklar: Luis ANDRES: “The Impact of Privatization on Firms in the Infrastructure Sector in Latin American Countries”, 2004, http://www.home.uchicago.edu/~luis/privatizations_in_LAC.pdf. (erişim tarihi: 03/08/2005); K.P ARIN and C. OKTEN: “How does privatization affect efficiency, productivity and technology choice? Evidence from Turkey”, Massey University, Department of Commerce Working Paper Series 03.14; E.H. ÇAKMAK and O. ZAIM: “Privatization and Comparative Efficiency of Public and Private Enterprise in Turkey: The Cement Industry”, Annals of Public and Cooperative Economics, 62, 271-284; O. ZAIM ve Erol H. ÇAKMAK: “Özelleştirme Tartışmaları, Kamu Sektörü, Özelleştirme ve Etkinlik”, 154-163; J. SARKAR vd.; “Does Ownership Always Matter? Evidence from the Indian Banking Industry”, Journal of Comparative Economics, 26, 262-281; A. KRUGER ve B. TUNCER: “Growth of Factor Productivity in Turkish Manufacturing Industries”, Journal of Development Economics, 1982; Osman ZAIM and Fatma TAŞKIN: “The Comparative Performance of the Public Enterprise Sector in Turkey: A Malmquist Productivity Index Approach”, Journal of Comparative Economics, 25, 129-157; Aziz TURHAN: “Piyasa Başarısızlığı versus Kamu Başarısızlığı”, Piyasa, Sayı 13; Coşkun C. AKTAN ve Özlem ÖZKIVRAK: Devlet mi, Piyasa mı?, 33-36; William L. MEGGINSON and M JEFFREY: “From State to Market: A Survey of Empirical Studies on Privatization”, Journal of Economic Literature, Vol. XXXIX, 2001, pp. 321-398; Richard BOZEC vd., “The Performance of State-Owned Enterprises Revisited”, Financial Accountability Management, (November 2002); Aidan R. VINING and Anthony BOARDMAN: “Ownership versus Competition: Efficiency in Public Enterprise”, Public Choice, 73, 205-239, 1992, s. 214-215; W. L. MEGGINSON vd.: “The Financial and Operating Performance of Newly Privatized Firms: An International Empirical Analysis”, The Journal Finance, Vol 49, No 2, Jun 1994, 403-452; N. BAUBAKRI and J. C. COSSET: “The Financial and Operating Performance of Newly Privatized Firms: Evidence from Developing Countries”, The Journal Finance, Vol 53, No 3, Jun 1998, 1081-1110; J. D’SOUZA, W. L. MEGGINSON and R. NASH: “Determinants of Performance Improvements in Privatized Firms: The Role of Restructuring and Corporate Governance”, [http:// www.papers.ssrn.com](http://www.papers.ssrn.com) (Erişim Tarihi: 23.06.2005). 1-40; J. T. HARPER: “The Performance of Privatized Firms in the Czech Republic”, Journal of Banking and Finance, 26, 2002, 621-649; S. HINDS, N. SANCHEZ and D. SCHAP: “Retrospective Review and Prospective Theory”, Handbook of Public Finance Public Enterprise, 2004 ve Osman DEMİR: “Özelleştirmenin Gerekçeleri ve Engelleri” Özelleştirme Teori, Dünya ve Türkiye Deneyimi, 2003, s. 35-36.’dan derlenerek hazırlanmıştır.

- § İnceleme konusu yapılan 59 çalışmanın ampirik bulgu ve sonuçları neticesinde denilebilir ki; bu 59 çalışmanın 30'unda mülkiyet hakları teorisinin iddiaları doğrulanmamaktadır ve çürütülmektedir veya bulgular belirsizdir ve kamu ve özel sektör arasında önemli bir fark bulunamamıştır: 12 çalışmada kamu sektörü verimli (etkin) çıkarken 18 çalışmada sonuçlar belirsizdir veya fark olmadığı yönündedir. Geriye kalan 29 çalışmada ise mülkiyet hakları teorisinin iddiaları doğrultusunda yani özel sektörün verimli olduğu yönünde sonuçlar elde edildiği söylenebilir.
- § Ayrıca şunu da söyleyebiliriz ki daha çok tek bir faaliyet alanı - sektör üzerine odaklanmış (elektrik, su, çöp toplama, bankacılık, çimento vb.) ampirik çalışmaların bulgularına dayalı olarak kamu – özel sektör arasında mülkiyet – verimlilik noktasında genelleyici yorumların yapılması da çok sağlıklı olmayabilir. Bu noktada imalat sanayii kapsamında ve bütün alt sektörler için kamu ve özel verimlilik – etkinlik mukayesesi yapan ampirik çalışmaların sonuçlarının daha anlamlı olacağı kanısındayım.

Genel olarak bakıldığında yapılan ampirik çalışmalar göstermektedir ki mülkiyet hakları teorisinin savunularının tersine kamu mülkiyetinin mutlak anlamda etkisizliği durumu her zaman söz konusu değildir. Kamu işletmelerinin etkin ve verimli çalıştığını gösterir bir çok ampirik çalışma da vardır. Bu nedenle diyebiliriz ki mülkiyet ile etkinlik – verimlilik arasında pozitif bir ilişki tam anlamıyla kurulamamaktadır. Yapılan birçok çalışma da bunu doğrular nitelikte sonuçları bize işaret etmektedir.

VI. TÜRK İMALAT SANAYİİNDE KAMU VE ÖZEL FİRMALARIN VERİMLİLİK ANALİZİ: UYGULAMALI (AMPİRİK) ÇALIŞMALAR

Bu bölümde Türk imalat sanayii ve alt kollarında kamu ve özel sektör arasında verimlilik (etkinlik) karşılaştırmasının yapıldığı belli başlı çalışmalara yer verilecektir. Türk imalat sanayii üzerine yapılmış olan çalışmalarda genel olarak iki mülkiyet türü itibariyle emek, sermaye ve toplam faktör verimliliği oranları karşılaştırmaya tabi tutulmuştur. Fakat teknik etkinlik, ölçek etkinliği ve benzeri göstergeler itibariyle kıyaslamaların yapıldığı çalışmalar da vardır.

Türk imalat sanayiinde sektörler ve alt sektörler kapsamında devlet ve özel kesimin verimlilik-etkinlik karşılaştırmasının yapıldığı çeşitli çalışmalar vardır. Bunlardan bir kısmı “Milli Prodüktivite Merkezi” (MPM) tarafından periyodik olarak yapılmaktadır. Merkezin yaptığı çalışmalar daha çok kısmi verimlilik yaklaşımı çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Bunun dışında Zaim ve Taşkın (1997), Kruger ve Tuncer (1982) ve Uygur (1991)'un çeşitli dönemler itibariyle Türk imalat sanayii üzerine yapmış oldukları çalışmalar da önem arz etmektedir.

Zaim and Taşkın (1997) çalışmasında 1974–1991 dönemi içinde Türk imalat sanayiinde kamu ve özel mülkiyet ayrımı çerçevesinde verimlilik ve etkinlik

hesaplamaları yapmışlardır. Malmquist verimlilik indeksi yaklaşımının kullanıldığı çalışmada ilgili indeks parametrik olmayan lineer programlama metodu ile oluşturulmuştur. Bu sayede ilgili dönem kapsamında kamu ve özel imalat sanayii arasındaki görece verimlilik farklılıkları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

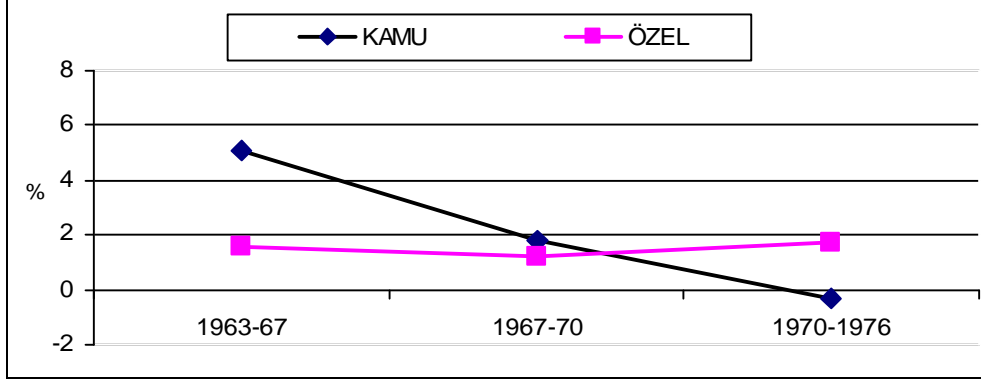
Dönem içinde her bir yıl için 28 alt sektör inceleme konusu yapılmıştır. Analizde üç girdi ve bir çıktı değeri kullanılmıştır. Girdi değerleri olarak “çalışanların yıllık ortalama sayısı”, “yıl sonunda kurulu olan toplam çevirici güç kapasitesi” ile “hammadde, yakıt ve elektriğin gerçek değerleri” kullanılmıştır. Çıktı değeri olarak ise imalat sanayii istatistiklerinde sektör ve alt sektör bazında belirtilen çıktının gerçek değeri alınmıştır. Rakamlar 1988 yılı fiyatlarıyla deflate edilmiştir (Zaim and Taşkın, 1997:136-137).

Çalışmada ulaşılan sonuç, özel imalat sanayiinin verimlilik gelişmesinin kamu imalat sanayiine kıyasla daha fazla olduğu doğrultusundadır. İnceleme konusu yapılan 1974–1991 dönemi arasında özel sektör, kamu sektöründen daha iyi bir performans ortaya koymuş ve bu dönem içinde %38 oranında bir verimlilik gelişmesi kaydedilmiştir. Kamu firmalarında ise verimlilik gelişmesi %15 civarında kalmıştır. Dönem içinde kamu firmalarının verimlilik gelişiminin özel firmaların verimlilik gelişiminden fazla olduğu tek sektör “metal ana sanayii”dir. Kamuda verimlilik gelişmesinin görece yüksek olduğu diğer sektörler ise şunlardır: Taş ve toprağa dayalı sanayi, “metal eşya – makine teçhizat, ulaşım aracı, ilmi ve mesleki ölçme aletleri sanayii”, “dokuma, giyim eşyası ve deri sanayii”, “gıda, içki ve tütün sanayii”, “orman ürünleri ve mobilya sanayii” ve “kâğıt ve kâğıt ürünleri ve basım sanayii”. Bu sektörler itibariyle kamu firmalarının verimlilik gelişimini ortaya koyan rakamlar birden büyüktür ve bu husus firma performansının iyi olduğunun bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. “Kimya-Petrol, Kömür, Kauçuk ve Plastik Ürünleri Sanayii”nde ise kamu firmalarının verimlilik değişimini ortaya koyan rakamın birden küçük olduğu hesaplanmıştır (Zaim and Taşkın, 1997:138).

Çalışmanın sonuçlarına genel olarak baktığımızda kamu ve özel firmalar arasında özel firmalar lehine sonuçların elde edildiği görülmekle birlikte, mülkiyet hakları teorisinin iddialarının aksine kamu firmalarının verimsiz olduğu sonucuna ulaşılamamaktadır. Zira kamu firmalarının dönem içindeki verimlilik gelişimi %15 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Kruger and Tuncer (1982) çalışmasında 1963–1976 dönemi kapsamında Türk imalat sanayii kamu-özel firmaların toplam faktör verimliliği hesaplamaları yapılmıştır. Çalışmanın bulguları dikkat çekicidir; zira kamu işletmelerinin verimliliği ile ilgili yaygın kanının tersi sonuçlara ulaşılmıştır. Dönem boyunca kamu firmalarının toplam faktör verimliliği artış hızı, özel firmalara kıyasla oldukça yüksek seviyelerde bulunmuştur (Köse, 1992:92).

Şekil 1: 1963–1976 Döneminde Türk İmalat Sanayii’nde Kamu ve Özel Sektör Toplam Faktör Verimliliği Artış Hızları (%)

Kaynak: Ahmet Haşim KÖSE: “Büyüme ve Verimlilik” MPM Yayınları, Yayın No: 471, 1992 Ankara, s.88, Tablo 30’dan derlenmiştir.

Şekil 1’de de görüleceği üzere 1963–67 ve 1967–70 dönemlerinde kamu imalat sanayii firmaları genel değerlendirmede özel imalat sanayii firmalarından daha yüksek bir toplam faktör verimliliği (TFV) artış hızına sahiptir. 1963–67 döneminde kamu firmalarının TFV artış hızı %5,1 iken bu oran özel firmalar için %1,6 gibi düşük bir düzeyde kalmıştır. 1967–70 döneminde ise bu oranlar kamu firmaları için %1,8, özel firmalar için ise %1,2 şeklinde tespit edilmiştir. Fakat dönem başından dönem sonuna kadar kamu imalat sanayii TFV artış hızında önemli bir düşüş yaşandığı da görülmektedir. 1970–76 döneminde kamu imalat sanayi TFV artış hızı %-0,3 olarak hesaplanmıştır. Özel imalat sanayii için ise önceki yıllara yakın bir artış hızı bulunmuştur (%1,7).

Uygur (1991) çalışmasında Türk imalat sanayiinde kamu ve özel sektörün verimlilik durumlarına ilişkin ulaştığı sonuçları tablo halinde şu şekilde özetleyebiliriz.

Tablo 2: Türk İmalat Sanayiinde Verimlilik Gelişmesi (Ortalama Gelişme Oranları %) (1965–88)

	Kamu Sektörü			Özel Sektör		
	1965–76	1976–88	1965–88	1965–76	1976–88	1965–88
Emek Verimliliği	5,7	3,4	4,5	6,9	1,7	4,2
Sermaye Verimliliği	4,3	0,1	2,1	2,1	0,6	1,3
Toplam Faktör Verimliliği	1,2	1,0	1,1	1,6	0,0	0,7

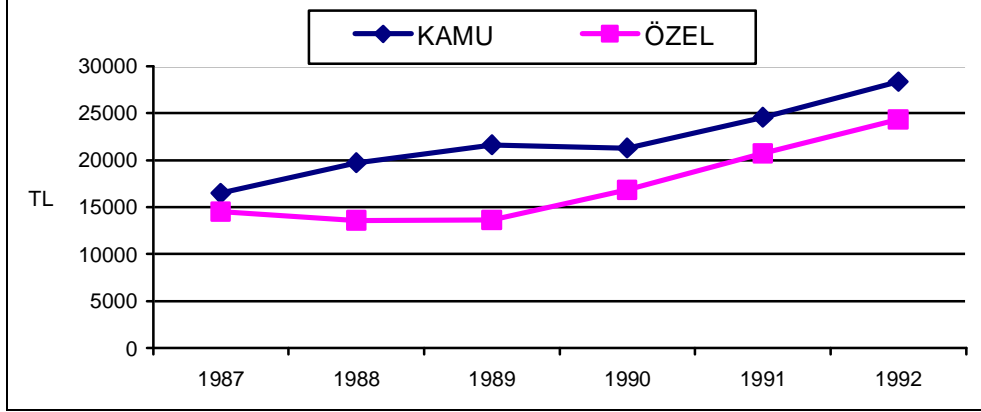
Kaynak: Oktar TÜREL, “Restructuring the Public Sector in Post -1980 Turkey: An Assessment”, erc working papers in Economics, erc Working Paper no. 99/6, 1999, 41.

Tablo 2’deki veriler göstermektedir ki kamu imalat sanayii firmaları yukarıda belirtilen verimlilik göstergeleri itibariyle özel imalat sanayii firmalarının gerisinde kalmamış, aksine verimlilik gelişiminde özel sektörün önüne geçmiştir. 1965–88 dönemine genel olarak bakıldığında her üç verimlilik türü itibariyle de kamudaki verimlilik gelişiminin özel sektöre kıyasla yüksek olduğu görülmektedir. Sektörel olarak bakıldığında ise kamu imalat sanayii firmalarının özellikle iki sektörde özel firmalardan daha iyi bir performans sergilediği görülmektedir. Bunlar, “kâğıt-basım sanayii” ile “kimya-petrol ürünleri, lastik sanayii” olarak belirtilebilir. 1965–88 döneminde bu sektörler itibariyle kamu firmalarının işgücü, sermaye ve toplam faktör verimlilik artış hızları özel firmalara kıyasla daha yüksektir (Köse, 1992:89).

Milli Prodüktivite Merkezi’nce (MPM) Yapılan İmalat Sanayii ve Alt Kollarındaki Verimlilik Karşılaştırmaları: MPM tarafından yapılan ve imalat sanayiinde verimlilik düzeyini ortaya koyan çalışmalar Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) tarafından yayınlanan “Üç Aylık Sanayi Sayım Verileri” kullanılarak üretilen sanayi üretim endekslerine dayandırılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmalarda emek verimlilik ölçüsü olarak iki kriter inceleme konusu olmuştur. Bunlar “çalışan kişi başına üretim değeri” ile “çalışan işçi-saat başına üretim değeri”dir (Aydın, 1995:1-6).

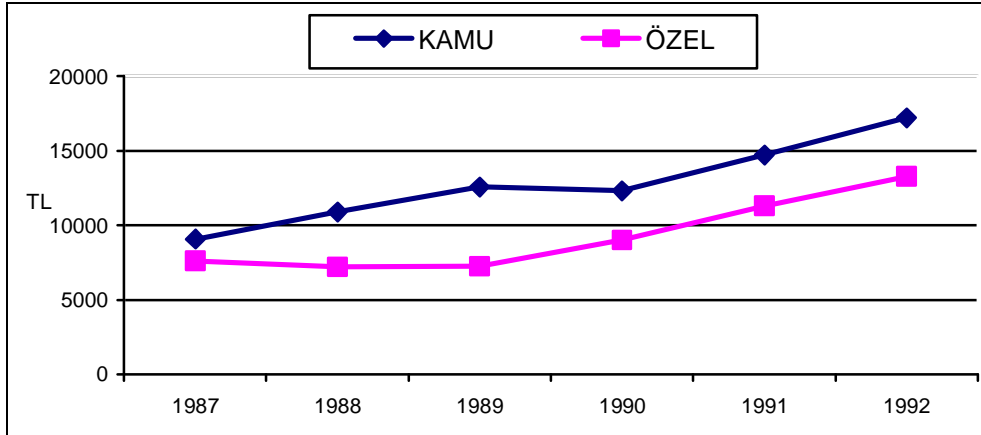
Yukarıda belirtilen iki kriter itibariyle hesaplanan verimlilik değerleri kamu ve özel sektör ayrımıyla birlikte, eğilim değerlendirmesi olarak Şekil 2 ve 3’de sunulmuştur.

Şekil 2: Türk İmalat Sanayiinde Çalışan Kişi Başına Katma Değer –İşgücü Verimliliği-,1987–1992, (1987 Yılı Fiyatlarıyla, 1000 TL.).

Kaynak: Alper AYDIN: “İmalat Sanayii ve Alt Kollarında Verimlilik, Üretim ve İstihdam Göstergeleri”, MPM Yayınları, Yayın No: 568, Ankara, 1995, 140’dan derlenerek hazırlanmıştır.

Şekil 3: Türk İmalat Sanayiinde Çalışılan İşçi-Saat Başına Katma Değer, 1987-1992, (1987 Yılı Fiyatlarıyla, TL.)

Kaynak: Alper AYDIN: “İmalat Sanayii ve Alt Kollarında Verimlilik, Üretim ve İstihdam Göstergeleri”, MPM Yayınları, Yayın No: 568, Ankara, 1995, 144’den derlenerek hazırlanmıştır.

Şekil 2 ve 3’de kamu imalat sanayi firmalarının hem çalışan kişi başına katma değer ve hem de çalışılan işçi-saat başına katma değer kriterlerinde özel imalat sanayii firmalarından daha üstün bir performans gösterdiği görülmektedir.

Bu sonuçlar imalat sanayiini toplu olarak kapsamaktadır. Alt sektörler itibariyle ise sonuçlar farklılaşabilmektedir.

SONUÇ

Mülkiyet-verimlilik ilişkisi ile ilgili olarak yapılan teorik açıklamalar daha ziyade kamu ve özel mülkiyet tiplerinin birbirlerinden farklı özellikler sergilediğini ifade ederek, amaçlardaki, güdü ve gözetim uygulamalarındaki ve ödül-maliyet sistemlerindeki farklılıklara, mülkiyet-yönetim ilişkisine, bürokratların davranış kalıplarına, kamu ekonomisinin işleyiş süreci ile piyasa yapılarındaki farklılıklara vurgu yapmakta ve bu noktalardan hareketle kamunun özel sektöre kıyasla verimsiz işlediği sonucuna varmaktadır. Teorik düzeyde yapılan bu açıklamalar ise belli yönlerden eleştirilmeye mahkûmdur.

Teorik olarak ortaya atılan iddiaların yapılan ampirik çalışmalar neticesinde tam olarak doğrulanamadığını ve mülkiyet tipi ile verimlilik arasında doğrudan bir ilişkinin varlığının kanıtlanamadığını belirtebiliriz. Sonuçlar mutlak anlamda özel firmaların kamu firmalarından daha yüksek performans sergilediği yönünde değildir. Kamu firmalarını daha verimli bulan veya iki mülkiyet tipi itibariyle bir fark olmadığı, sonuçların belirsiz olduğu yönünde bulgulara ulaşılan birçok çalışma da vardır.

Sonuç itibariyle şu yargıya ulaşabiliriz:

Mülkiyet ile firma performansı ve bu kapsamda verimlilik arasında bir ilişki olmadığı görülmektedir. Farklı mülkiyet tipleri altında faaliyet gösteren, farklı amaç fonksiyonlarına sahip kamu ve özel işletmelerin daha çok serbest piyasa ekonomisine özgü performans kriterleriyle karşılaştırılması ve buradan hareketle genelleyici yorumlar yapılması kuşkusuz birçok açıdan eleştiri konusu yapılabilir ve yapılmaktadır. Bu noktada kamu işletmelerini kendi içlerinde ve amaç fonksiyonları bağlamında bir performans analizine tabi tutmak ve iki mülkiyet tipini de kendilerine özgü amaç fonksiyonlarını gerçekleştirme dereceleri itibariyle karşılaştırmak, ileride yeni bir araştırma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

- AKTAN, C. C. ve Özlem ÖZKIVRAK (1999), **Devlet mi, Piyasa mı?**, TOSYÖV Yayınları, Ankara, 102s.
- ALCHIAN, A. (1977), "Some Economics of Property Rights", **Economics Forces Work**, in Liberty Press, pp. 127-49.
- ANDRES, L. (2004), "The Impact of Privatization on Firms in the Infrastructure Sector in Latin American Countries", İnternet Adresi: <http://www.home.uchicago.edu>. Erişim Tarihi: 03/08/2005, pp. 1-44.
- ARIN, K.P. and C. OKTEN (2003), "How does privatization affect efficiency, productivity and technology choice? Evidence from Turkey", **Massey University, Department of Commerce Working Paper Series** 03.14.
- AYDIN, A. (1995), **İmalat Sanayii ve Alt Kollarında Verimlilik, Üretim ve İstihdam Göstergeleri**, MPM Yayınları, Ankara, 153s.
- BARTEL, A. P. and Ann E. HARRISON (1999), "Ownership versus Environment: Why Are Public Sector Firms Inefficient?" **NBER Working Paper**, No 7043, pp. 1-34.
- BARTEL, R. and F. SCHNEIDER (1991), "The Mess of the Public Industrial Production in Austria: A Typical Case of Public Sector Inefficiency", **Public Choice**, 68, pp. 17-40.
- BAUBAKRI, N. and J. C. COSSET (1998), "The Financial and Operating Performance of Newly Privatized Firms: Evidence from Developing Countries", **The Journal Finance**, 53 (3), pp. 1081-1110.
- BEGG, D., R. DORNBUSCH ve S. FISCHER, (2000), **Mikro İktisat**, Alkım Yayınları, İstanbul, 317s.
- BOARDMAN, A. E. and A. R. VINING (1989), "Ownership and Performance in Competitive Environments: A comparison of the Performance of Private, Mixed, and State-owned Enterprises", **Journal of Law Economics**, 32, pp. 1-33.
- BOZEC, R., G. BRETON and L. COTE, (2002), "The Performance of State-Owned Enterprises Revisited", **Financial Accountability Management**, 18 (4), pp. 383-407.
- ÇAKMAK, E.H. and O. ZAİM (1992) "Privatization and Comparative Efficiency of Public and Private Enterprise in Turkey: The Cement Industry", **Annals of Public and Cooperative Economics**, 62, pp. 271-284
- CHANG, H. J. ve I. GRABEL (2005), **Kalkınma Yeniden, Alternatif İktisat Politikaları El Kitabı**, İmge Yayınları, Ankara, 283 s.

- DEMİR, O. (2003), “Özelleştirmenin Gerekçeleri ve Engelleri”, Özelleştirme Teori, Dünya ve Türkiye Deneyimi içinde, Yusuf Bayraktutan (Ed.), Liberte Yayınları, Ankara, ss.107-132.
- DEMSETZ, H. (1967), “Towards a Theory Property Rights”, **American Economic Review**, 57 (2), pp. 347-359.
- D’SOUZA, J., W. L. MEGGINSON and R. C. NASH (2002), “Determinants of Performance Improvements in Privatized Firms: The Role of Restructuring and Corporate Governance”, İnternet Adresi: <http://www.papers.ssrn.com> Erişim Tarihi: 23.06.2005, pp. 1-40.
- D’SOUZA, J. and W. L. MEGGINSON (1999), “The Financial and Operating Performance of Privatized Firms During the 1990s”, **Journal of Finance**, 54 (4), pp. 1397-1438.
- DEWENTER, K. L. and P. H. MALATESTA (2001), “State-Owned and Privately – Owned Firms: An Empirical Analysis of Profitability, Leverage, and Labor Intensity”, **American Economic Review**, 91, pp. 320-334.
- DURA, Yahya Can (2006), “**Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve Mülkiyet-Verimlilik İlişkisi: Teori ve Uygulama**”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006, 217s.
- HARPER, J. T. (2002), “The Performance of Privatized Firms in the Czech Republic”, **Journal of Banking and Finance**, 26, pp. 621-649.
- HANKE, S. S. (1990), “Özelleştirme Tercihi: Bir Analiz” Çev. C. Can AKTAN, İnternet Adresi: <http://www.canaktan.org>, pp.5-6. Erişim Tarihi: 10/03/2005.
- HINDS, S., N. SANCHEZ and D. SCHAP (2004), “**Retrospective Review and Prospective Theory**”, Handbook of Public Finance Public Enterprise, 2004.
- KÖSE, A. H. (1992), **Büyüme ve Verimlilik**, MPM Yayınları, Ankara, 208s.
- KRUGER, A. and B. TUNCER (1982), “Growth of Factor Productivity in Turkish Manufacturing Industries”, **Journal of Development Economics**, 11, pp. 307-326.
- LEIBENSTEIN, H. (1996), “Allocative Efficiency vs. X-Efficiency”, **The American Economic Review**, 56 (3), pp. 392-415.
- LI, M. and R.L SIMERLY (1998), “The Moderating Effect of Environmental Dynamism on the Ownership and Performance Relationship”, **Strategic Management Journal**, 19 (2), pp. 169-179.
- MEGGINSON, W. L., R. C. NASH and M. RANDENBORGH, (1994), “The Financial and Operating Performance of Newly Privatized Firms: An

- International Empirical Analysis”, **The Journal Finance**, 49 (2), pp. 403-452.
- MEGGINSON, W. L. and M. JEFFREY (2001), “From State to Market: A Survey of Empirical Studies on Privatization”, **Journal of Economic Literature**, 39, pp. 321-398.
- O’DRISCOLL, JR. and P. GERALD (2004), “Ekonomik Kalkınmanın Anahtarı: Mülkiyet Hakları”, **Piyasa**, 9, pp. 49-72.
- REEVES, E. and J. RYAN (1998), “A Benchmark Analysis of the Performance of State-owned Enterprises in Ireland”, **International Journal of Public Administration**, 21, pp. 1577-1602.
- SARKAR, J., S. SARKAR and S. K. BHAUMIK. (1998), “Does Ownership Always Matter? Evidence from the Indian Banking Industry”, **Journal of Comparative Economics**, 26, pp. 262-281
- TURHAN, A. (2005), “Piyasa Başarısızlığı versus Kamu Başarısızlığı”, **Piyasa**, 13, ss. 47-63.
- TÜREL, O. (1999), “Restructuring the Public Sector in Post -1980 Turkey: An Assessment”, **ERC Working Papers in Economics**, erc Working Paper no. 99/6, pp. 1-49.
- UYGUR, E. (1991), “**Policy, Productivity, Growth and Employment in Turkey, 1960-1989, and Prospects for the 1990 s**”, Genova.
- VINING, A. R. and A. BOARDMAN (1992), “Ownership versus Competition: Efficiency in Public Enterprise”, **Public Choice**, 73, pp. 205-239.
- ZAİM, O. ve E. H. ÇAKMAK (1994), Özelleştirme Tartışmaları, Kamu Sektörü, Özelleştirme ve Etkinlik içinde “**Kamu Sektörü, Özelleştirme ve Etkinlik**”, Bağlam Yayınları, İstanbul, ss. 154-163.
- ZAİM, O. and F. TAŞKIN (1997), “The Comparative Performance of the Public Enterprise Sector in Turkey: A Malmquist Productivity Index Approach”, **Journal of Comparative Economics**, 25, pp. 129-157.